



## انجمن تخصصی کتابداران: ساختار و اهداف

نوشته اقدس نفی زاده<sup>۱</sup>



چکیده: در ابتدا شرح مختصری درباره انجمنهای حرفه‌ای از جمله انجمنهای کتابداری و چگونگی به وجود آمدن انجمن کتابداران پزشکی آمریکا آمده است. سپس نویسنده درباره اهداف، اساسنامه و فعالیتهای انجمنهای کتابداران بحث می‌کند و در خاتمه از تأسیس انجمن کتابداران پزشکی ایران گفتگو می‌شود.

مقدمه

نخستین اتحادیه‌های صنفی حدود دو هزار سال پیش در روم و مشرق زمین تشکیل شد و قصد آن دفاع از حقوق پیشه‌وران و تجار بود. ویل دورانت از نقش این انجمنها در ساختار حکومت و انتخابات و انحلال و تشکیل مجدد آنها سخن گفته است. در سال ۵۸ کلودیوس «قوانینی به تصویب انجمن رساند که در زمینه قانونگذاری ... به کولگیها (انجمن صنفی کارگران)، که سنا در برچیدنشان کوشیده بود، دوباره جواز قانونی می‌داد. وی این اتحادیه‌ها را از نو سازمان داد و به صورت گروههای رأی دهنده درآورد، و اتحادیه‌ها چنان هواخواهش شدند که نگرانی مسلح به پاسداریش گماشتند.» و در جای دیگری می‌نویسد: «اوضاع و احوال کارگران و حتی بردگان تا حدی بر اثر ایجاد کولگیها یا انجمنهای کارگران سروصورتی یافت. ... از این کولگیها به تعداد زیاد به وجود

۱. عضو هیات علمی و رئیس کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.



آمده بود و هریک اختصاص به صنف معینی داشت، ... هر کولگیایی عموماً سلسله مراتبی از قضاات و یک یا چند رب‌النوع مخصوص صنف خود داشتند که معبدی برای آن می‌ساختند و سالانه برایش عید می‌گرفتند.<sup>۲</sup> اگر این انجمنهای صنفی را با اتحادیه‌های کارگران زمان خود متعادل بدانیم، اشتباه کرده‌ایم. اینها را بهتر است به صورت مملکهای برادران دینی بدانیم.

پس از انقلاب صنعتی و با پیشرفت مادی و فرهنگی جوامع بشری، نیاز به مشارکت و تعاون بیشتر شد و اتحادیه‌های صنفی بسیاری تأسیس شد، تا از حقوق اعضای خود دفاع کند و در جهت پیشبرد اهداف آنها و آموزش اعضا بکوشد. این بار - بخصوص در زمینه‌های اقتصادی - انجمنها و اتحادیه‌های صنفی رودررو قرار گرفتند و به مبارزه پرداختند. رشد و گسترش صنعت چاپ و به تبع آن رشد آموزش و پرورش و حرکت جهش وار جامعه بشری پس از انقلاب صنعتی - بخصوص در سده‌های هیجدهم، نوزدهم و بیستم - در جوامع پیشرفته غربی نیازها و حرفه‌های فراوانی را خلق کرد و در نتیجه تعداد انجمنها و اتحادیه‌های صنفی نیز افزایش یافت. از آن جمله کتابداران نیز اقدام به تأسیس انجمنهای صنفی و حرفه‌ای کردند.

دانش بشری که رشد فزاینده‌ای یافته بود شاخه شاخه و منشعب گردید و از پی آن متخصصان علوم و تکنولوژی در کارخانه‌ها، مدارس و دانشگاهها و مراکز مطالعاتی و تحقیقاتی به کار پرداختند. ارتباطات بیشتر شد و با انتشار کتاب و مقاله‌های علمی و تخصصی حجم اطلاعات به نحو چشمگیری افزایش یافت و بدین ترتیب تهیه، ذخیره و بازیابی آنها با

۲. ویل دورانت. تاریخ تمدن: جلد سوم: قیصر و مسیح. کتاب سوم، ترجمه پرویز داریوش. تهران: موسسه انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۷. ص ۳۹۵. (نیز نگاه کنید به صفحات ۱۵۰، ۱۵۱، ۲۰۰، ۲۲۲، ۳۶۸ همین کتاب)

مشکلات جدی روبرو گردید. شرایط و نیازهای جدید، نیروی انسانی متخصص جدید و راه‌حلهای تازه‌ای را می‌طلبید. ابتدا در انجمنهای حرفه‌ای کمیته‌هایی برای بررسی وضعیت تازه و یافتن راه‌حل تشکیل گردید. از آن جمله بود کمیته‌های تخصصی در انجمن کتابداران انگلیس یا آمریکا. لیکن این کار کافی نبود و ضرورت تشکیل و تأسیس انجمنهای تخصصی کتابداری بیشتر از پیش احساس گردید. به عنوان مثال در پاییز ۱۸۹۸، دکتر جورج گولد<sup>۳</sup> - سردبیر مجله پزشکی فیلادلفیا<sup>۴</sup> - و مارگریت چارلتون<sup>۵</sup> - کتابدار کتابخانه دانشکده پزشکی در دانشگاه مک گیل<sup>۶</sup> - با ارسال فراخوانی برای کتابداران آمریکا، آنان را برای تأسیس انجمن کتابداران پزشکی دعوت می‌کنند. دکتر گولد، دعوتنامه‌ای هم برای جیمز گوشینگ مریل<sup>۷</sup> که به تازگی مسئول کتابخانه جراحان ارتش شده بود فرستاد. مریل، جراح و پرنده‌شناسی بود که به ۱۳ زبان تسلط داشت. دکتر گولد، همراه با دعوتنامه، نامه‌ای نیز برای مریل ارسال کرده بود. قسمتی از این نامه به این مضمون بود:

دکتر مریل عزیز، پیشنهاد شده است انجمن کتابداران پزشکی تشکیل شود تا شرایط را برای تأسیس و تشکیل کتابخانه‌های جدید فراهم آورد...

دکتر گولد ۹ دلیل برای تشکیل انجمن کتابداران پزشکی ذکر می‌کند که نخستین آن عبارت است از:

3. George M. Gould
4. Philadelphia Medical Journal
5. Margaret R. Charlton
6. McGill
7. James Gushing Merrill

گردهمایی و آشنایی بیشتر بین کتابداران به منظور تشویق و ترغیب آنان برای اصلاح روشهای کارهای کتابداری، هماهنگی و برنامه‌ریزی واحدی برای فهرست‌نویسی، رده‌بندی و غیره. تا بدین ترتیب متون و نوشته‌های پزشکی بیشتر توسط آنانی که در حرفه پزشکی مشغول به کار هستند مورد استفاده قرار گیرد و بیشتر از پیش متمرکز و واقع‌شود. فراگیری و خودمحموری کنونی، نتیجه‌ای جز هدر رفتن متون و نوشته‌ها و دوباره کاری در بر ندارد.

هشت دلیل بعدی دکتر گولد دوروبر تهیه منابع برای کتابخانه و فعالیت‌هایی چون مبادله نسخه‌های اضافی، نظام گردآوری آثار و مجموعه‌های پزشکان متوفی، و روش کار با ناشران جهت دریافت نسخ اهدایی و گرفتن تخفیف است.

از پاسخ دکتر مریل اثری در دست نیست. ظاهراً چنین می‌نمود که کتابخانه جراحان ارتش که بعدها به کتابخانه ملی پزشکی آمریکا (NLM) تبدیل شد، نماینده‌ای به گردهمایی فیلادلفیا که در تاریخ ۲ می ۱۸۹۸ برگزار شد، اعزام نکرد. لیکن گزارشهای این گردهمایی حاکی از آن است که دکتر مریل (که قرار بود به عنوان نماینده کتابخانه جراحان ارتش باشد) عذرخواهی کرده و در جلسه شرکت نمی‌کند. در این جلسه هشت پزشک و کتابدار پزشکی تاسیس تشکیلاتی به نام انجمن کتابداران پزشکی را با هدف پیشرفت و تقویت کتابخانه‌های پزشکی اعلام کردند. دکتر گولد به اتفاق آرا به عنوان نخستین رئیس انجمن برگزیده شد. این انتخاب با استقبال عموم روبرو نشد. گزارشهای بعدی نشان می‌دهد که علت عدم استقبال آن بود که چرا رئیس انجمن کتابداران پزشکی، فردی غیر کتابدار است. این انتقاد و اعتراض راه به جایی نبرد و تا ۳۵ سال بعد - یعنی تا سال ۱۹۳۳ - ریاست انجمن کتابداران پزشکی آمریکا، در اختیار پزشکان بود!

دکتر گولد نقطه نظرهای خود را از یک انجمن تازه تأسیس، برای گروهی کوچک ولی مهم، این چنین تشریح می کند.

روزی را می بینم که این حرکت کوچک امروزی ما، نتایج بزرگی را به بار آورده است، و یقیناً نقش مهم و اساسی در تحولات پزشکی خواهد داشت. به طور قطع علم پزشکی حاصل آگاهی از نوشته ها و تحقیقات میلیونها نفر در سراسر دنیاست که به طور سیستماتیک تنظیم و در اختیار استفاده کنندگان گذاشته شود... در هیچ کدام از رشته های دانش بشری تا به این حد به نیازها و خواسته های انسانی توجه نشده و در هیچ یک از آنها، یافته های تک تک کارکنان در سراسر جهان - اعم از آسیا، اروپا و آمریکا، همانند مطالب و یافته های پزشکی به فوریت قابلیت استفاده و کاربردی نمی باشد... من به دنبال چنان تشکیلاتی هستم که مدارک مکتوب پزشکی را بتواند در یکساعت به کلیه استفاده کنندگان در سراسر دنیا برساند...

رساله علم انسانی و مطالعات فرهنگی

این نظرها در سال ۱۸۹۸ - پیش از اختراع تلفن و اتومبیل - در حکم رؤیا است. لیکن از برکت پیشرفت علم و تکنولوژی، بخصوص در نیمه دوم سده بیستم و در پی انقلاب کامپیوتر و ارتباطات، این رؤیا جامه عمل به خود پوشیده است. نظامهای اطلاع رسانی نوین که از روشهای ذخیره و بازیابی پیشرفته استفاده می کنند، با به کارگیری تکنولوژی اطلاع رسانی و ارتباطات، از جمله کامپیوترهای نظام پیوسته (On line)، شبکه های ارتباطی راه دور، دیسکهای نوری و فشرده، فکس و امثال آنها، امروزه قادرند در کمتر از یکساعت اطلاعات کتابشناختی مورد نیاز درخواست کنندگان را به هر کشوری که بخواهند ارسال نمایند، یا دریافت کنند. کتابداران در انجام این مهم نقش بسیار ارزنده ای داشته اند و دارند. آنها با مهارتها، تجربیات و

معلوماتی که دارند می‌توانند واسطه‌ای باشند میان منابع اطلاعاتی و درخواست کنندگان و صاحب حرفه‌های گوناگون جامعه امروزی. لیکن انجام این مهم چندان ساده و آسان نیز نیست. همانطور که دیدیم می‌توان تصورات و رویاها را جامعه عمل پوشاند، به شرطی که افرادی فعال و سخت کوش پا به میدان بگذارند و از طریق تشکیلاتی منسجم و هدف دار با یکدیگر در ارتباط باشند.

### اهداف انجمن کتابداران

انجمنها از گروهی افراد به صورت داوطلبانه و به منظور نیل به اهداف و حل مشکلات و مسایل مشترك و تشریک مساعی و تبادل اطلاعات و همکاری با یکدیگر در زمینه‌ای خاص، تشکیل می‌شود. انجمنهای کتابداری - عموماً - به منظور نیل به اهداف مختلفی، همچون آموزش، تربیت نیروی انسانی، انتشارات، تحقیقات، ارتباط با سازمانها و مؤسسات دولتی و غیردولتی شکل گرفته‌اند. این فعالیتها می‌تواند منجر به آن گردد که اعضا حرفه‌شان را بشناسند و صلاحیت حرفه‌ای خود را بنمایانند و به طور مؤثری عمل کنند.

پس هر انجمنی در جهت اتحاد و همبستگی اعضایش باید رسالتی برای خود قایل باشد. همین رسالت است که دلیل موجودیت انجمن به حساب می‌آید. فیلیپ کاتلر<sup>۸</sup> در کتاب بازاریابی برای تشکیلات غیرانتفاعی چنین می‌گوید: انجمن باید «مشخص، محرك و فعال باشد. اگر انجمنی رسالت واقع گرایانه و قابل تعمق نداشته باشد، در رسیدن به اهداف خود موفق نخواهد بود. انجمن بایستی منعکس کننده خواسته‌های اعضایش باشد، وگرنه اعضا رغبتی برای پیوستن و همکاری با انجمن نخواهند داشت، یا از آن دفاع نخواهند کرد. همچنین هر انجمنی بایستی با انجمنهای مشابه متفاوت باشد، در غیر این صورت جذابیتی برای

اعضایش نخواهد داشت.»

اهداف انجمنهای کتابداران تخصصی باید به گونه‌ای تدوین شود و عمل نماید که افراد و اعضا بتوانند معنومات و آموخته‌های خود را در جهت نفع عموم به کار بندند و به عنوان یک جامعه اطلاعاتی در روند تصمیم‌گیریها، در صنعت و سازمانهای دولتی و حرفه‌ای تأثیر بگذارند. انجمنهای کتابداری بایستی با مؤسسات آموزش کتابداری - در مقاطع مختلف - همکاری تنگاتنگی داشته باشد و در برنامه‌های آموزشی و ارزیابی مدارس کتابداری و دوره‌های آموزش کوتاه مدت مؤثر باشند. همچنین انجمنهای کتابداران می‌توانند مدارس کتابداری را از نیازهای واقعی جامعه مطلع نمایند تا آنها برنامه‌ریزی آموزشی و درسی خود را در جهت پاسخگویی به این نیازها تدوین نمایند. از این رو اهداف و وظایف انجمنهای کتابداران را می‌توان به سه محدوده وسیع مربوط دانست: اعضا، مؤسسات مرتبط با انجمن و محیطی که انجمن در آن فعالیت می‌کند.

بدین جهت، لازم و ضروری است که هر انجمنی اهداف و وظایف خود را تدوین کند تا بتواند سیاست و برنامه زمان بندی شده‌ای برای رسیدن به اهداف خود داشته باشد. هیأت مدیره انجمن بایستی در جلسات خود نیازهای جامعه و دیدگاهها را مورد بحث قرار دهد و اولویتها را با توجه به رسالت و اهداف انجمن تعیین نماید و آنها را در دستور کار خود قرار دهد. این کار حائز اهمیت است، زیرا به مدیریت اجازه می‌دهد کلیه فعالیتها را بر اساس اهداف مدون خود دنبال کند و در عین حال هیچ یک از آنها را از قلم نیندازد.

#### اساسنامه

تدوین اساسنامه در یک انجمن حرفه‌ای (تخصصی) از کارهای بسیار مهم محسوب می‌گردد و به ایجاد ساختار تشکیلاتی و رابطه صحیح کاری

کمک می‌کند. اگر اساسنامه خوب سازمان یافته و شکل گرفته باشد، ابزار مفیدی در سازماندهی انجمن و جذب اعضای جدید می‌گردد. اساسنامه بایستی منعکس کننده تشکیلات حرفه‌ای باشد که به خوبی اداره می‌شود و از مسئولیتهای قانونی خود حکایت نماید. پاره‌ای از موارد اساسنامه عبارتند از: نام و مشخصات انجمن، اهداف و وظایف، تقسیم بندی اعضا، خدماتی که به اعضا ارائه می‌شود، مسئولیتهای هیأت مدیره، نحوه انتخابات، ساختار کمیته‌ها و حدود مسئولیت آنها، روش اصلاح اساسنامه، و شرایط انحلال انجمن.

اساسنامه بایستی حامی و راهگشای انجمن تخصصی باشد. با تلاش اعضا، هماهنگی و راهبری هیأت مدیره و خط مشی و اهدافی که در اساسنامه آمده، انجمن می‌تواند با برنامه‌ریزی و در طی زمان راه پر پیچ و خم را بپیماید و آرام آرام پایگاه اجتماعی - فرهنگی خود را پیدا کند. یکی از صاحب نظران کشت و پرورش نوعی از کاکتوس را با تأسیس و تکامل یک انجمن تخصصی (از جمله انجمن کتابداران) مقایسه کرده است. این کاکتوس یکی از انواع دو بیست و هفتاد و پنج هزار نوع کاکتوسی است که در جهان وجود دارد. برای رشد و بقای این نوع کاکتوس بایستی آن را در سایه درخت دیگری پرورش داد. بیست و پنج سال وقت لازم است تا کاکتوس یک متر رشد کند. پس از گذشت هفتاد و پنج سال، نخستین شاخه آن بر روی تنه ظاهر می‌شود و در صد سالگی این کاکتوس به مرحله رشد کامل می‌رسد. پس از رشد ارتفاع آن به بیست و پنج متر می‌رسد و بیش از ده تن وزن دارد. بیش از دو بیست و پنجاه سال عمر می‌کند. تأسیس و تشکیل انجمن کتابداران تا رسیدن به مرحله رشد، درست مانند رشد این کاکتوس است. به زمانی طولانی، تلاشی پیگیر و حمایت سازمانها و مؤسسات بزرگ نیازمند است.



## برنامه‌ها و خدمات انجمن

خدمات انجمن باید منطبق با اهداف آن و در راستای کمک به اعضا و پیشبرد اهداف انجمن باشد. انجمن پاره‌ای از خدمات خود را به صورت رایگان ارائه می‌دهد و برای پاره‌ای از خدمات خود هزینه‌ها را دریافت می‌کند. پرداخت وجه بسیار کم در قبال استفاده از خدمات ارائه شده، حالتی معتدل بین اعضای انجمن به وجود می‌آورد. پاره‌ای از خدمات یک انجمن کتابداران عبارتند از:

۱. انتشار خبرنامه. از طریق انتشار خبرنامه، اعضای انجمن می‌توانند به طور مرتب با انجمن در ارتباط باشند و از کم و کیف آنچه در حرفه کتابداری می‌گذرد مطلع شوند. تهیه و نشر خبرنامه به طور مرتب و به موقع می‌تواند نقطه مثبتی در عملکرد هیأت مدیره انجمن محسوب گردد. توزیع خبرنامه را می‌توان به صورت گسترده انجام داد تا افراد غیروابسته و خارج از انجمن از وجود و فعالیتهای انجمن آگاه شوند.

۲. انتشار نشریه تخصصی. پیشرفت سریع علوم و تکنولوژی در سطح جهانی، ایجاب می‌کند که متخصصان از آخرین دستاوردهای علمی و تحقیقی رشته تخصصی خود در کشورشان و سایر کشورهای جهان مطلع گردند و رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز از این قاعده مستثنی نیست. انجمنهای کتابداری می‌توانند با انتشار نشریه تئوریک و تخصصی، به پیشرفت آن حرفه در کشورشان کمک کنند و سطح علمی و تخصصی اعضای خود را بالا ببرند. در کشورهای پیشرفته که چندین انجمن کتابداران (به صورت عام و تخصصی) وجود دارد، نشریات کتابداری گوناگونی تهیه و منتشر می‌گردد. انجمن مؤظف است نشریات خود را برای اعضای خود ارسال نماید و در صورت امکان به توزیع وسیع و همه گیر آن اقدام نماید.

۳. انتشار کتابهای تخصصی. در کشورهای در حال توسعه که صنعت نشر با مشکلات جدی - از جمله کمی تیراژ کتاب روبرو است، عموماً ناشران به نشر کتابهای کتابداری روی خوش نشان نمی‌دهند. کمبود منابع - که در بسیاری موارد با مشکل عدم آشنایی کتابداران با زبانهای زنده دنیا همراه و توأم است - از کارآیی آموزش رسمی و دوره‌های کوتاه مدت می‌کاهد. انجمنهای کتابداران در این کشورها می‌توانند با ترجمه متون اساسی کتابداری و تألیف کتابهای کتابداری و انتشار آنها به پیشرفت کتابداری در این کشورها کمک شایان توجهی بنمایند. انجمنهای کتابداران می‌توانند با همکاری کتابخانه‌های مادر - مانند کتابخانه ملی، کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهها و کتابخانه‌های تخصصی مراکز بزرگ اقتصادی و صنعتی - تألیف، ترجمه و انتشار آنها کتابهای کتابداری، دوره‌های رده بندیهای بزرگ جهانی، سرعنوانهای موضوعی و امثال آنها اقدام نماید. بدون شک این گامی بزرگ در شکوفا کردن دوره‌های آموزشی و تحقیقاتی کتابداری این کشورها خواهد بود.

۴. برگزاری سمینارها و کنفرانسهای کتابداری. این گردهماییها موجب آشنایی کتابداران با ابعاد مختلف حرفه کتابداری خواهد شد. همچنین فرصتی برای کتابداران پیش می‌آورد که با یکدیگر بیشتر ارتباط پیدا کنند و به این طریق راه برای ایجاد شبکه‌های کتابداری در کشور فراهم می‌شود. برگزاری سمینارها می‌تواند بنیه مالی انجمن را نیز تقویت نماید.

۵. آموزش. برگزاری دوره‌های کوتاه مدت کتابداری و همکاری با مدارس کتابداری به منظور ارتقا و بالابردن دانش کتابداری اعضا، آشنایی آنان با تحولات جدید کتابداری، آشنایی با تکنولوژیهای جدید اطلاعاتی / ارتباطی و آگاه کردن مدارس کتابداری از نیازهای جامعه اطلاعاتی از وظایف آموزشی انجمن است. بدین طریق انجمنهای کتابداری

می‌توانند - غیرمستقیم - نقش مؤثری در برنامه‌ریزی دانشکده‌های کتابداری و ارزشیابی کیفی آنها داشته باشند.

۶. شناخت اعضا، شناخت اعضا می‌تواند یکی از اصول فعالیتها و خدمات انجمنهای کتابداری باشد. ظاهراً شناخت نیازهای اعضا کار چندان مشکلی نیست. لیکن با انجام یک تحقیق می‌توان این فرضیه را مردود دانست و میزان آسیب‌پذیری آن را درک کرد. از این رو، بهتر است انجمنهای کتابداران پرسشنامه‌ی جامعی برای برآورد و شناخت نیازهای اعضا و تعیین اولویت این نیازها تهیه کنند.

همچنین انجمن موظف است از حقوق صنفی افراد و اعضای خود دفاع کند و در تهیه قوانین و استانداردهای لازم و ضروری برای عملیات و کارهای کتابخانه، حفظ و نگهداری منابع، و پایگاه اجتماعی کتابداران کوشش نماید.

### انجمن کتابداران ایران

در سال ۱۳۴۰ نخستین گام برای تأسیس انجمنی از کتابداران ایران برداشته شد. تعداد اعضای این انجمن به ۲۱ نفر رسید و عمر آن یکسال و نیم بود. در سال ۱۳۴۴ عده‌ای از کتابداران برای دومین بار در صدد تأسیس انجمن کتابداران ایران برآمدند. در مهر ۱۳۴۴ یک هیأت هشت نفری به عنوان هیأت مؤسس انجمن کتابداران انتخاب شده و قرار شد تدوین اساسنامه انجمن را برعهده بگیرند.

نخستین مجمع عمومی انجمن کتابداران ایران در مهرماه ۱۳۴۵ تشکیل شد و انجمن رسماً تأسیس یافت. هدف انجمن طبق اساسنامه آن بدین شرح بود:

الف. تشویق کتابداران ایران به اجرای اصول علمی کتابداری

ب. شناساندن اهمیت حرفه کتابداری در ایران، بالا بردن مقام

کتابداران ایرانی و حفظ حقوق آنها.

ارکان انجمن عبارت بود از: مجمع عمومی و هیأت مدیره. انجمن دارای پنج کمیته بود که عبارت بودند از: کمیته آموزش، کمیته انتشارات، کمیته حقوقی، کمیته عضویت و کمیته روابط عمومی.

تا پیروزی انقلاب اسلامی تعداد اعضای انجمن به حدود ۱۵۰۰ نفر رسید. کمیته آموزش موفق به برگزاری چندین دوره کوتاه مدت کتابداری در تهران و شهرستانها شد. کمیته انتشارات دو نشریه را به طور مرتب منتشر می کرد که عبارت بودند از اخبار ماهانه و خیرنامه انجمن کتابداران ایران (که بعد به نامه انجمن کتابداران ایران تغییر نام داد). نامه انجمن به صورت فصلنامه منتشر می گردید و حاوی مقالات گوناگون در زمینه کتاب و کتابداری ایران و جهان و نقد کتاب بود. علاوه بر این کمیته انتشارات تعدادی کتاب در رشته کتابداری و اطلاع رسانی در سطوح مختلف منتشر کرد. از آن جمله است: اصول فهرست نویسی و رده بندی، شناخت دانش شناسی و تعدادی کتاب که در دوره های کوتاه مدت آموزش کتابداری مورد استفاده قرار می گرفت.

کمیته آموزش چندین دوره کوتاه مدت در شهرستانها برگزار کرد و حدود ۵۰۰ نفر را آموزش داد. کمیته حقوقی انجمن کوشش خود را مصروف تهیه شرح وظایف و رده بندی مشاغل کتابداری و بررسی وضع موجود کتابداران معطوف داشت.<sup>۹</sup>

با پیروزی انقلاب اسلامی، گروهی از کتابداران انجمن دیگری تأسیس کردند با نام انجمن کتابداران جوان، این انجمن مجموعاً سه شماره نشریه با عنوان کتابدار منتشر کرد. و انجمن کتابداران ایران از

۹. برای اطلاع بیشتر از وضعیت انجمن کتابداران ایران نگاه کنید به:

زهرآ شادمان. «تاریخچه انجمن کتابداران ایران». نامه انجمن کتابداران ایران. دوره هشتم، شماره

چهارم (زمستان ۱۳۵۴). ص ۴۸۵ - ۵۰۷

آن تاریخ فعالیت خود را مسکوت گذاشت.

انجمن کتابداران ایران که نقشی چشمگیر در تاریخ کتابداری ایران داشته و فعالیتهای زیاد و ارزنده‌ای کرده، انجمنی عمومی بود و در آن شرایط که نخستین گامها در راه توسعه و گسترش کتابداری نوین در ایران برمی‌داشته می‌شد، غیر از این نیز توقعی نمی‌رفت (از یاد نبریم که نوع کاکتوسی که گفتیم در طی بیست و پنج سال فقط یک متر رشد می‌کرد و نخستین جوانه ساقهای بر روی تنه آن بعد از گذشت هفتاد و پنج سال ظاهر می‌شد!).

### انجمن کتابداران پزشکی

دانشکده مدیریت کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، در ایران، در سال ۱۳۵۶ شروع به فعالیت کرد و در مقطع کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی دو دوره دانشجوی پذیرفت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و از پی انقلاب فرهنگی در ادامه کلاسها وقفهای به وجود آمد. مجدداً در سال ۱۳۶۵ دانشکده شروع به فعالیت کرد و از دو دوره مجموعاً ۱۶ نفر فارغ التحصیل شدند. در ضمن با بازگشایی مجدد دانشگاهها در سال ۱۳۶۸، فعالیت علمی و پژوهشی دانشکده در دو مقطع کارشناسی ارشد و کارشناسی آغاز شد. در کارشناسی ارشد ۷۴ نفر مشغول تحصیل شدند که ۳۱ نفر آنها تاکنون فارغ التحصیل شده‌اند و ۴۳ نفر مشغول تحصیل یا نوشتن پایان نامه هستند.

در حال حاضر دانشگاههای علوم پزشکی ایران و کرمان در مقطع کارشناسی دانشجوی پذیرفته‌اند. دانشگاههای علوم پزشکی در سطح کشور که وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی هستند دارای بیش از پانصد کتابخانه هستند که اگر کارکنان هر کتابخانه بجز کتابخانه‌های مرکزی را به طور متوسط سه نفر در نظر بگیریم، حداقل قریب دو هزار نفر

در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی علوم پزشکی کشور وابسته به وزارت بهداشت به کار اشتغال دارند و به کادر پزشکی و علوم وابسته و در نتیجه به خدمات بهداشتی درمانی ارائه خدمات می‌کنند. هرچه توانایی این افراد از نظر کیفی و کمی بالاتر باشد کیفیت خدمات اطلاع رسانی به کادر پزشکی بالاتر بوده و ارتقای سطح علمی آنان نهایتاً به بهبود بهداشت و درمان در سطح کشور منجر خواهد شد.

در شهریور ماه سال ۱۳۷۱ کارگاهی از طرف سازمان جهانی بهداشت جهت شروع «طرح اطلاعات بهداشتی - زیست پزشکی ایران» در تبریز برگزار شد. شرکت کنندگان در این کارگاه عمدتاً کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بودند و با استفاده از فرصتی که این تجمع به همکاران کتابدار داد و با پیشنهادهایی که به دنبال آن در تهران و با حضور معاونت پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی انجام گردید از بین گروه شرکت کننده عده‌ای انتخاب شدند تا به عنوان کمیته کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی به فعالیت بپردازند. طبیعتاً این گروه بایستی در ابتدا اطلاعاتی از کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، عمدتاً وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را جمع‌آوری می‌کردند که درین راستا به بررسی کتابخانه‌ها پرداخته و با کتابداران و مسئولین دانشگاهها در باره کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی پزشکی مذاکره شد. در این مرحله به موارد مهمی برخورد گردید، از جمله اهمیت شناساندن حرفه و ارزش کار کتابداری و اطلاع رسانی و جلب حمایت مسئولین بود. دیگر اینکه در بعضی از کتابخانه‌های پزشکی در مورد خدمات کتابداری فعالیت‌های مختلفی انجام شده که منسجم نیست و عمدتاً پراکنده کاری بوده و نیاز به کار گروهی و یک دست و انسجام امور احساس می‌گردد، تا با هماهنگی و همکاری و با برنامه ریزی از اتلاف وقت و هزینه جلوگیری شود. لذا

گروه فعال در کمیته کتابداری و اطلاع رسانی که همواره از رهنمودها و حمایت‌های جناب آقای دکتر زالی، معاونت محترم پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برخوردار است، جهت پیشبرد، امور بازدید از کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی دانشگاه‌های علوم پزشکی و تأسیس انجمن علمی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی را در اولویت قرار دادند و بعنوان هیأت مؤسس انجمن علمی کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی تلاش نمودند تا در اردیبهشت ماه سال ۱۳۷۲ اجازه تأسیس انجمن توسط کمیسیون صدور مجوز انجمن‌های علمی پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صادر گردید و در حال حاضر این مهم به عهده صاحب نظران و خبرگان این حرفه است. تا به عنوان حامیانی در حکم سایه‌ای برای رشد و تعالی این بذر باشند. باشد که آیندگان کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی کشور بتوانند با انسجام و تلاش پی‌گیر خود از تولید کنندگان اطلاعات ذیقیمت و فراگیر پزشکی و علوم وابسته در دنیا باشند که در حال حاضر در کشور تولید می‌شود ولی بطور مناسب جمع‌آوری، نگهداری و اشاعه نمی‌شود.

## مآخذ

The African Medical Library Association (AMLA). *Constitution*, 1985.

Bender, David R. "Management of Professional Associations: Guidelines, IFLA Conference", New Delhi, 1992.

Canadian Health Libraries Association. *Constitution*.

Colaianne, Lois Ann. "That Vision Thing". *Bulletin of The Medical Library Association*, Vol. 80, No.1 (Jan. 1992), pp. 1-8.

The Library Association. *Introducing The Library Association*. [London], 1991.

ویل دورانت. تاریخ تمدن: جلد سوم: قیصر و مسیح. کتاب سوم، ترجمه پرویز داریوش. تهران: مؤسسه انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۶۷.

- شادمان، زهرا. «تاریخچه انجمن کتابداران ایران». نامه انجمن کتابداران ایران. دوره هشتم، شماره چهارم (زمستان ۱۳۵۴). ص ۴۸۵-۵۰۷.